

Theologische Hogeschool

Prof. B. Holwerda zal, zo de HERE wil, op Maandag 12 November a.s., des middags 2 uur, de Seminarie-colleges hervatten. Behandeld zal worden Rich-teren 9.

* Prof. Ridderbos over pluriformiteit

Prof. Dr H. N. Ridderbos heeft het in zijn blad over mijn jongste toespraak over: „Zelus en zelotisme“; daar- in interesseert hem wat ik daar, z.i., gezegd zou hebben over de pluriformiteit. Hij verkeert blijkbaar in de me- ning, mijn „rede zelf“ onder de ogen te hebben gekregen. Vermoedelijk ziet hij die paar regels (!) die in „De Re- formatie“ gestaan hebben, als tekst der rede aan. Maar die zijn niets anders dan in de kop een op verzoek van een Kamper journalist 's morgens gegeven verslagje van wat ik dacht te zullen gaan zeggen, plus in de staart een verslagje van een ander, dat ik niet tevoren ge- zien heb, waarvoor ik dus ook geen verantwoordelijkheid draag. Prof. R. heeft dus „de rede zelf“ niet onder de ogen gekregen.

Prof. R. beweert, dat er heel wat te zeggen zou zijn over de bewering („uit deze mond“, zegt hij, uit de mond van K. S. dus, en „op deze plaats“, dus op onze Theol. H. Schooldag) dat er in één en dezelfde kerk voor ver- schillende soorten van mensen ruimte moet zijn. Wel, wel, deze mond, en deze plaats. Hebben WIJ soms ooit gezegd, dat in de kerk geen plaats is voor wie niet de formulaties van 1942 als goddelijke waarheid behandelt? Hebben WIJ via een of andere commissie onze menin- ges er door proberen te krijgen met behulp van „naar intuïtie“ stemmende ouderlingen? Hebben WIJ de nou- sens geponeerd, dat men alles moet doen wat een synode zegt, minstens drie jaar lang, al is dat ook een bevel tot het leren van ketterij? Of is dat allemaal ridderbos- siaanse theorie? Gehandhaafd tot op heden? Met alle gevolgen van dien: een kerkscheuring als repeterende breuk?

Met kerkscheuring bedoel ik: daad van kerkbreking. Dus net precies het tegendeel van de vrijmaking.

Prof. Ridderbos wil de verzuchting slaken, „dat wie iets nieuws wil bouwen of iets ouds wil bewaren daar- voor niet telkens anderomans naamborden en door het gebruik in andere zin gelijke qualificaties moet bezigen“. Dat zal wel op K. S. slaan, en het bewijst alleen maar, dat prof. Ridderbos schrijft zonder kennis van zaken op dit punt. Al ettelijke malen hebben we gezegd: het woord pluriformiteit is altijd mis. Maar óók hebben we al jaren en jaren geleden in „De Reformatie“ aangehaald en sindsdien onophoudelijk in herinnering gebracht, dat Greijdanus, nog predikant in Friesland, in Friesch Kbl. schreef: pluriformiteit? nu, vooruit dan maar (het woord nu even daargelaten), MAAR DAN BINNEN DE WARE KERK.

Zodat de verzuchting, die prof. Ridderbos slaakt, mij niet in tranen uit doet breken. K. S.

* Interkerkelijkheid

Nog steeds rust op ons de plicht, iets te zeggen naar aanleiding van het ons ter aankondiging toegezonden Gedenkboek der Societas Studiosorum Reformatorum (1951, N.V. W. D. Meinema, Delft).

De S.S.R., de Unie van Gereformeerde Studenten aan Openbare Hogescholen en Universiteiten, heeft een ge- denkboek uitgegeven: 1886—1951. De uitgeefster zorgde voor prachtig papier en voornamelijk druk. Zonder enige uitdijingspoging, integendeel, in vrij compacte, hoewel steeds welverzorgde en gemakkelijke druk, is het werk uitgebreid tot 464 bladzijden. Een praestatie dus. Het boek is verkrijgbaar (voor f 7,40) bij dhr J. Stellingwerff, Vlamingsstraat 24 B, Delft.

Een praestatie, ook wat de inhoud aangaat. Medewer- king verleenden: A. Stolk, Ir W. F. Schut, W. Vermeer, A. G. v. Omme, Ir H. M. Penning, H. v. Harten, Dr J. P. S. Mekkes, H. Snijder, G. Puchinger, Dr C. Tazelaar, H. L. v. Werven, Dr J. Itjeshorst, J. H. Prins, Dr L. W. G. Scholten, C. Groen, H. Marmann, W. de Mérode, Dr M. Krusswijk, J. Lever, J. Stellingwerff, R. W. Vel- berg, J. M. Hummel, Ir W. J. Pars, Ir J. Ph. Poley, Dr Ir H. v. Riessen, Dr Ir J. Bergmans, Dr T. J. Poppema, Dr A. Pieren, Dr F. J. Tolma, Een personenregister is toegevoegd. Advertenties: niet meer dan twee (het or- gaan der S.S.R. en Polémios): men ziet: een eerlijk slot, want niemand is bedot. Een waardig slot: niemand is iets afgebedeld.

De bijdragen zijn deels bepaald door het karakter van het boek als gedenkboek. De Unie bestaat 65 jaar; en 50 jaren duurde reeds haar z.g. „interkerkelijk karakter“. Een en ander werd aanleiding tot het schrijven van historische bijdragen. Het „Unie-gedeelte“ bevat dan ook: De geschiedenis van de S.S.R. van 1886—1941; van 1941—1945; van 1945—1951, alsmede beschouwingen over de S.S.R. en de Universiteit, de Civitas Academica, de Pers, de Kerk.

De Unie, 50 jaar lang interkerkelijk.

Is dat iets „om — vrolijk — te gedenken“? Natuurlijk om te gedenken.

Maar de vrolijkheid daarvan zal zich hebben te legiti- meren, eventueel, door een zuivere karakterisering van wat interkerkelijk metderdaad is.

Naar mijn mening is — afgezien nu eens van de praepositie „inter“ — van „interkerkelijkheid“ alleen maar dan met goede reden te spreken, indien men onder „kerk“ telkens weer (wel niet „dezelfde“, maar dan toch:) het- zelfde verstaat. Als „tussen“ („inter“) Kades en Sur (Gen. 20:1) iemand woont, (vgl. Vulgaat op Gen. 10 vs 12; 13:3, etc., etc.), dan moet men er zeker van kun- nen zijn, dat niet Kades een geografische plaats, en Sur een „plaats“ in een boek is; als tussen („inter“) enkele herders een twist is (Gen. 13:7), dan moet ik kunnen vertrouwen, dat de man, die het mij vertelt, niet de ene maal bedoelt een schaapherder, en de volgende keer een bisschop, een dominee, een lid der familie Herder, een hond, die „herder“ heet. En als wij vermaand worden (Marc. 9:49): hebt vrede onder elkander, dan moet, wie hier met de vertaling „inter“ (tussen elkander, of tussen u) werkt (Vulgaat) me ervan zeker doen zijn, dat niet de ene maal een discipel van vlees en bloed en de andere keer een Unie van Discipelen en — laat ons zeggen — Patriotten of Kaashandelaren bedoeld is. Wie „inter“

zegt, heeft zich verplicht, zijn mond alleen open te doen, wanneer hij het meervoud der zaken, waartussen („in- ter“) iets gezegd wordt te verkeren of aanwezig te zijn, een meervoud is van gelijke zaken. Niet van (ten on- rechte) gelijknamige. Als ik een inter-academiale ver- eeniging opricht, moet ik die vereniging oprichten „tus- sen“ academies, en niet tussen academies en damas- kranjes, of schutterijen, of zelfs zo iets als een voor- malige griekse academie, of een hedendaagse academie voor bolcsers of pedicuren.

Zodat we maar zeggen willen, dat overal, waar onder „kerk“ binnen de kring van „kerken“, waartussen men laveren of werken wil, de ene keer iets heel anders ver- staan worden moet, dan de andere keer, het woord „interkerkelijk“ opium is voor het volk, kwade profetie, afetomping der consciëntie, een spelen in de kaart van wie het woord misbruiken. Wat zou men ervan zeggen, als ik een „interstatische“ unie wilde oprichten tussen de Staat der Nederlanden en de Organisatie van de Ver- enigde Volken, en de Friese „Natie“, en de Bond van Displaced Persons, en de Verastroode Joden, en de So- ciëteit der Ware Arabieren? Men zou hier mij opbergen achter de tralies, en grinds mij een leesverbod opleggen, en elders zeggen: het mankeert hem in de bovenkamer. Maar de „kerken“ zijn zo tam; die laten maar „inter- kerkelijk“ heten wat zo wil: wat is in a name?

De vraag is dus te stellen: is hier bij de S.S.R. het woord „interkerkelijk“ geoorloofd?

Het antwoord is m.i. ook hier: neen.

Neen, zoals het doorlopend „neen“ wezen moet in Ne- derland.

Want wat men „kerk“ noemt binnen het kader der „kerken“, waar men „inter“ wezen wil, is de ene maal (niet maar naar mijn smaak, doch ook naar de eigen publieke verklaring) iets volkomen andersoortigs dan de andere keer. Denk maar aan de Hervormde Kerk en een gereformeerde kerk.

De leiding van S.S.R. begrijpt dit natuurlijk zelf, en heeft in de laatste jaren getoond, er over na te denken en ermee te rekenen. Ze heeft ook waarborgen willen scheppen tegen het „zo maar“ aanvaarden van leden uit een of andere kerk, of „kerk“, of wat als kerk zich aan- dient, misschien wel onder andere naam. Tegen het bar- thianisme met name is stelling genomen; en miskenning van dit feit ware even verkeerd als de waan, dat men klaar is gekomen.

Hoe veel raadselen het woord „interkerkelijk“ oplevert, of liever: helpt camoufleren, kan men illustreren aan het feit, dat, zie bl. 33, Mr P. B. Bouwman, erlid der S.S.R., uitsprak, dat tot de vraagstukken van interkerkelijke aard te rekenen zijn: uitbouw van de belijdenis, bevordering van de eenheid van alle gereformeerden, enz. En tevens: intermediair te verlenen, daar, waar verschil van ker- kelijk standpunt een goede samenwerking tussen gere- formeerden dreigt te verstoren. De ene keer betekent dus interkerkelijk veel-kerkelijk, de tweede keer tussen- kerkelijk; en beide malen is „kerkelijk“ („kerk“) een mythisch woord.

Interessant is in dit verband de herinnering aan het feit, dat door bedoeld erlid de „interkerkelijke“ S.S.R. zelf aangaande dit intermediair verlenen daár, waar een goede samenwerking tussen gereformeerden dreigde verstoord te worden, zich had horen aansporen, de S.S.R. als organisatie dus, maar dat een eerste stap in die rich- ting gedaan werd niet door de S.S.R. zelf, noch ook door

ÉÉN HERDER.... ÉÉN KUDDE (III)

§ 5. Over de „Verklaring van Gevoelen“.

We zullen ons thans bezig houden met de „Ver- klaring van Gevoelen“, welke de bezwaarden over de leeruitspraken van 1942 in het jaar 1943 opstelden en aan de synode opzonden. Dat is eveneens een stuk, dat een belangrijke rol speelde in de kerkgeschiedenis der laatste jaren. En de Haagse synode sprak zich ook daarover uit.

Gaan we in korte trekken weer de feiten na.

Nadat de synode van 1943/45 alle gravamina der be- zwaarden had afgewezen, besloot ze deze broeders uit te nodigen tot een samenspreking met een vijftal door haar benoemde deputaten. Tot deze samenspre- king werden allen, die bezwaren hadden ingediend, uitgenodigd. En wel zo, dat de inzender of inzenders van elk bezwaarschrift afzonderlijk voor deze depu- taten mochten verschijnen²¹⁾.

In het rapport, dat de genoemde deputaten over hun arbeid aan de synode uitbrachten, lezen we, dat de broeders S. O. Los e.s. onder andere op zich namen „te overwegen, of zij nog vóór de samenkomst der synode aan deputaten hun standpunt nader kenbaar zouden kunnen maken“. Terwijl we in de weergave van wat met Dr Meulink werd verhandeld dit vinden: „Aan het slot heeft hij (Dr Meulink) op verzoek van den praeses op zich genomen, de zaak nog in verdere ernstige overweging te nemen en indien mogelijk nog vóór de samenkomst der synode ons (de deputaten) nader bericht aangaande zijn standpunt te doen toe- komen“²²⁾.

Men ziet: aan de mannenbroeders, welke aan de samenspreking hadden deelgenomen, werd uitdruk- kelijk verzocht hun standpunt inzake de leerkwestie schriftelijk aan de deputaten en zo aan de synode be- kend te maken.

Gehoor gevend aan dit verzoek stelden nu deze broe- ders in gemeenschap met nog anderen, de bekende Verklaring van Gevoelen op, waarin zij aan het slot zorgvuldig hun opvattingen ten aanzien van verbond, belofte en doop in een tiental stellingen formuleerden.

Ieder gevoelt, dat door het indienen van deze Ver- klaring een zeer belangrijke stap was gedaan!

Sprak de synode uit dat wat in deze Verklaring stond in overeenstemming was met de belijdenis, of, desnoods, dat het tolerabel was in de kerken, dan zou de crisis op hetzelfde moment voorbij zijn geweest. En het kerkelijk conflict zou voorgoed tot het verleden hebben behoord.

Wees daarentegen de synode deze Verklaring af, dan zou het conflict ernstiger worden. Maar dan zou de situatie tegelijk ook volkomen helder zijn gewor- den! Ieder wist dan, dat wie de visie, welke in de Ver- klaring van Gevoelen was geformuleerd, deelde, niet in de kerken zou worden geduld.

Wat gebeurde nu ter synode?

In hun rapport over de gehouden samenspreking deelden de deputaten mee, dat zij van de broeders met welke zij samenspraken „een gedrukt stuk“ ontvin- gen. Ze citeren daar dan een paar zinnen uit, maken een paar opmerkingen omtrent wat deze broeders over de korte verklaring van 1905 opmerkten en zeggen dan, dat er voor hen als deputaten geen reden is „om verder op dit stuk in te gaan“.

In wat de synode naar aanleiding van dit rapport besloot wordt dan met geen woord over de ingezonden Verklaring gerept. Wel wordt de gravamenindieners met kracht op het hart gebonden, „dat in onze kerken niets mag worden geleerd, dat met de betrokken leer- uitspraken niet ten volle in overeenstemming is.“²³⁾

Met tanie vasthoudendheid hebben deze synode en haar opvolgsters in deze houding volhard.

Toen b.v. Dr Van 't Veer aan de synode schreef, dat het hen verblijde dat zij in de „tien punten“ uit het slot van de „Verklaring van Gevoelen“ „geen enkel woord als onrechtzinnig had gebrandmerkt“ en dat dus in de kerken „volle ruimte“ gelaten werd voor de daarin geformuleerde verbondsbeschouwing, ontving hij ten antwoord dat de synode „niet tot taak“ had „de verbondsbeschouwing der broeders te onderzoeken“.

Zij onderzocht alleen „de bezwaren, die zij tegen de uitspraken van 1905 en 1942 hadden ingebracht“. Uit haar stilzwijgen over de tien punten mocht men daar- om geen conclusie trekken „aangaande een in onze kerken bestaande ruimte voor tweerlei verbondsbe- schouwing“ in de zin als Dr Van 't Veer dat be- doelde.²⁴⁾

En toen enkele maanden later een broeder uit Baarn aan deze zelfde synode haar oordeel over de „tien punten“ vroeg, werd hij verwezen naar de reeds genoemde uitspraak, „waarin de synode verklaard heeft, dat de verklaring van gevoelen der bezwaarden met opzet door haar niet behandeld is geworden.“²⁵⁾

Maar de synodes werden in verband met deze Ver- klaring niet met rust gelaten. Steeds sterker werd in de kerken het verlangen naar klaarheid en zekerheid in deze.

Eenzijds verkondigde men immers dat wat in de Verklaring van Gevoelen werd omschreven vrijuit ge- leerd en gepropageerd mocht worden. Maar ander- zijds verzekerde men dat verschillende punten daaruit als ongereformeerd afgewezen moesten worden.

En zo kwam de Verklaring ook ter sprake op de buitengewone synode van Utrecht 1946. Als antwoord op haar daaromtrent voorgelegde vragen schreef deze o.a., dat de synode over dit stuk geen oordeel had uit- gesproken, „omdat het niet op haar weg lag in te gaan op allerlei niet als gravamina bij haar ingediende ver- klaring(en) van enkele personen of groepen van per- sonen, die dienst zouden moeten doen naast of ter vervanging van officiële kerkelijke leeruitspraken“²⁶⁾.

Men merkt: de motivering van de weigering om op de Verklaring in te gaan is gewijzigd.

Eerst sprak de synode uit, dat het haar taak niet was de verbondsbeschouwing der protesterende broe- ders te onderzoeken. Een paar jaren later sprak zij veel algemener, dat het niet op haar weg lag op aller- lei verklaringen, enz. in te gaan.

Een bijzondere rol speelde de Verklaring in de actie der friese predikanten.

Dezen richtten zich namelijk tot de synode van

²⁴⁾ Acta, art. 344; p. 367.

²⁵⁾ Acta, art. 515, sub d.

²⁶⁾ Acta, art. 213, Bijlage XXIII p. 123.

²¹⁾ Acta, art. 167.

²²⁾ Acta, p. 340.

²³⁾ Acta, art. 245, 250, 257, 289.

en te doen.
issen („in-
zig te zijn,
a (ten om-
minale ver-
chten „tus-
en dames-
een voor-
academie

waar onder
ussen men
unders ver-
het woort
le profetie,
kaart van
an zeggen,
tussen de
n de Ver-
Bond van
eu de So-
j opbergen
opleggen,
ovenkamer,
„inter-
se?
S.S.R. het

loet in Ne-

kader der
éne maal
r de eigen
lgs dan de
erk en een

jk zelf, en
te denken
gen willen
n leden uit
k zich aan-
in het bar-
miskening
i, dat men

c" oplevert,
en aan het
lder S.S.R.,
kelijke aard
bevoordeling
En tevens:
l van ker-
issen gere-
r betekent
eer tussen-
terk") een

ag aan het
ke" S.S.R.
laar, waar
nen dreigde
a, de S.S.R.
in die rich-
h ook door

j tegen de
racht". Uit
men daan-
in in onze
verbondsbe-
er dat be-

roeder uit
el over de
ir de reeds
verklaard
bezwaaarden
zorden." 23)

deze Ver-
ter werd in
i zekerheid

wat in de
vrijuit ge-
aar ander-
ten daaruit
eden.

rake op de
s antwoord
chreef deze
eel had uit-
in te gaan
diende ver-
n van per-
laast of ter
spraken" 26)
ring om op

r taak niet
rende broe-
r sprak zij
ag op aller-

in de actie
synode van

het Bestuur der Unie als zodanig, maar door die Unie-
bestuursleden, die destijds behoorden tot „De Gerefor-
meerde Kerken in Nederland". Zij richtten zich nl. op
19 Febr. 1944 tot de bekende aan het uitwerpen al be-
gonnen zijnde synode. Ze deden dit dus als personen; niet
hun Bestuur, laat staan de Unie deed het. En toen ze
schreven: dit doen wij wel als personen, maar dan toch
„namens" onze medestudenten, toen werden onder die
medestudenten niet de studenten van S.S.R. bedoeld, laat
staan de S.S.R. zelf, doch die „medestudenten, die tot
dezelfde kerk behoorden". Met andere woorden: de S.S.R.
zelf bleef er helemaal buiten, en wat de leden-adressan-
ten verriichten, hadden ze ook kunnen doen geheel los
van hun student-zijn, of van hun S.S.R.-lidmaatschap.
Ze schreven wel (in hun brief aan de synode) dat ze
adresseerden „namens de Gereformeerde Universitaire
jeugd aan de openbare Hogeronderwijsinstellingen van
Nederland", maar de juistheid hiervan wordt door hen
zelf — blijkens het zoeven gememoreerde — thans ont-
kend: die uitspraak was te bound. Ze merkten op, dat het
doordrijven van de scheur de studenten voor een schier
wanhopige positie zou plaatsen. Kwam er een scheur, zo
zeggen ze erbij, dan wilden zij niet kiezen vóór of tegen
die of die, want ze erkenden, dat ze aan de leiders van
beide kanten veel, zéér veel te danken hadden, en niet
één van hen te kunnen missen. Noch in hun studie, noch
in S.S.R. Ze willen niet zeggen, dat die of die een valse
leider is; ook al zouden ze persoonlijk van mening zijn,
dat er hier of daar grote fouten zijn gemaakt, dan nog
willen ze een ieder van de geadresseerde synode als lei-
ders van „al onze kerken" aanvaarden. Ze vrezen, dat de
kerken totaal versplinterd zullen worden, dat op haar
het beeld van 1 Cor. 3:1-9 toepasselijk zal worden, en
dat dit zal gaan ten koste van ons kerkelijk optreden
naar buiten.

De scheur werd doorgedreven; en de synode verklaar-
de: ieder, die het verband met ons niet verbreekt, MOET
tenminste drie jaar lang alles uitvoeren wat we zeggen
(ook dus het voor God als valse leider, ja misleider, uit-
roepen en behandelen, b.v. weigeren, de valse leiders als
ambtsdragers te erkennen).

En toen?
Toen waren er leden, die dit op zich lieten en nog laten
zitten, en die ook daarnaar doen, en publiek geacht wil-
len worden te doen. En er waren anderen (we erkennen
dankbaar: een groeiend aantal van die anderen), die
daarvoor bedankten, en mannen durfden zijn, niet varend
onder die valse vlag.

De historie (zie bl. 34) wijst uit: het interkerkelijk
was een mythe, en wat zo heette, dat was machteloos.
Van het intermediair kwam niets terecht.

We hopen van het belangrijke boek nog wat te zeggen.
K. S.

•• Corrigenda

In het woord, namens hoogleraren gesproken in de
sluittingszitting der synode kwamen enkele foutjes voor.
Bl. 39, kolom 2, regel 21 v.o. staat: schriftelijke waar-
dering. Lees: schriftuurlijke waardering. Zelfde bladzij-
de, kolom 3, regel 25 v.b. staat: statuten (van fautes!).
Lees: statuten. Zelfde kolom, regel 41 v.b. staat: ons
met Uw samenzijn. Bedoeld is: ons met U samenzijn.
K. S.

Zwolle met het verzoek uit te spreken, dat wat in de
Verklaring van Gevoelen geleerd werd door de
synode voor rechtsgeldig zou worden verklaard.

Zij hadden deze kwestie reeds met samensprekings-
deputaten doorgesproken. En deze hadden tegenover
hen verklaard, dat de synode ten opzichte van datgene
wat daarin geleerd werd, blijkbaar de vrijheid der
profetie had willen handhaven. Hunnerzijds verzeker-
den deze deputaten, dat naar hun overtuiging de in de
Verklaring geformuleerde opvattingen niet als strijdig
met de Vervangingsformule behoeften gediskwalifi-
ceerd te worden.

Maar de friese predikanten werden door de synode
van Zwolle diep teleurgesteld. Deze „overwegende,
dat beantwoording van allerlei vragen om nadere ver-
klaring van de vervangingsformule niet op haar weg
ligt, mede omdat zulk een beantwoording haar van
het doel, dat de buitengewone Synode van 1946 zich
gesteld had, n.l. om te geven een eenvoudige uitspraak
des geloofs, te ver zo verwijderen" sprak als haar
oordeel uit, „dat beantwoording der gestelde vragen
om bovenstaande reden niet gewenscht is". 27)

Weer werd zo de reden voor het niet ingaan op de
Verklaring van Gevoelen gewijzigd.

Maar het besluit daartoe bleef ongewijzigd.

De synode ging niet op dat stuk in.

Wanneer men zich nu goed realiseert, wat de op-
eenvolgende synoden ten aanzien van de Verklaring
van Gevoelen hebben verklaard, komt men in aan-
raking met een paar zeer donkere zijden van het kerke-
lijk conflict.

We hoorden vooreerst hoe de synoden met het oog
op de genoemde Verklaring uitspraken, dat zij niet
mochten ingaan „op allerlei niet als gravamina inge-
diende verklaring(en) van enkele personen of groepen
van personen, die dienst moesten doen naast of ter
vervanging van officiële kerkelijke uitspraken".

Maar zo'n uitspraak kan men alleen met verbazing
en verontwaardiging lezen.

Want de synoden zijn herhaaldelijk en zelfs
heel graag ingegaan op dergelijke verklaringen

27) Om recht, revisie en hereniging, p. 15/17, p. 27.
Acta van de synode van Zwolle 1946 art. 353.

INDRUKKEN VAN DE SYNODE

•• Gewriemel

Wie geeft ons weer eens kerk-stijl te zien?

Onlangs heeft onze synode zich bezig gehouden met
de relatie tussen onze kerken en de christelijke gerefor-
meerde. De schriftelijke correspondentie tussen deputa-
ten ter ener, en die ter anderzijde is voor wat betreft
het laatste deel nog niet gepubliceerd. Dat ligt niet aan
ónze deputaten. Want zij zeggen: publiceer maar alles
dadelijk. Maar dat lag aan de chr. geref. deputaten. Die
hebben een brief geschreven, waarvan ze zeiden: wij wil-
len geen publicatie. Dat was o.i. verkeerd. Want publi-
catie was van meet af aan goedgevonden. Maar ze zeiden:
wat wij in de laatste brief beweerde hebben, is maar een
„indruk", en als u die brief publiek maakt, zullen wij ver-
tellen, dat die publicatie tegen ons uitdrukkelijk verlan-
gen gepubliceerd is.

Ik critiseer dat niet. 't Hoefte ook niet meer, nadat ik
de opmerking geplaatst heb, dat deputaten geen brieven
moeten schrijven, die ze niet voor publicatie willen vrij-
geven, en dat ze, wat niet voor publicatie geschikt lijkt,
ook maar niet schrijven moeten binnen het kader der van
meet af publicabel genoemde correspondentie. Is het geen
opvallende discrepantie, dat enerzijds zelfs van monde-
linge samenspreking publicabele notulen worden opge-
steld, en dat anderzijds van een brief, die na al die ge-
notuleerde samensprekingen als voorlopig resultaat ge-
schreven wordt, geen publicatie geschieden mag?

Hoe het zij, de chr. geref. deputaten wilden — althans
voorlopig — geen publicatie van hun laatste brief. Wel
vonden ze het — natuurlijk — goed, dat onze deputaten
aan onze synode er kennis van gaven.

Zodat dus iedereen weten kan, dat buiten onze schuld
de synode van Kampen meer weet dan ieder ander.

En nu beleven we dit merkwaardige: a) chr. geref.
sprekers (ook wel uit de kring van wie publicatie van
hun eigen deputatenbrief hielpen verhinderen) houden
over enkele onderdelen van de niet voor publicatie vrij-
gegeven brief openbare redevoeringen; b) persorganen
van neutrale houding geven in grote opmaak en niet
zonder sensationele opschriften daarvan brede verslagen,
c) een uitlating, ook uit eigen kring, neemt daar weer
nota van, en verbindt er opmerkingen aan, die naar mijn
mening onjuist zijn.

Maar zou men niet beter doen, een brief, waarvan de
schrijvers (de chr. geref. deputaten) zelf zeggen: publi-
ceer hem nog niet!, dan maar voorlopig buiten de open-
bare discussie te houden? En een synode, die — wat haar
zelf spijt — meer weet dan een ander weten mag, rustig
te laten oordelen, zonder op gezag van anderen, die pu-
blicatie tegenhouden, alvast tegen haar stemming te
maken?

Het verbaast me, meer en meer, dat de kerkelijke sa-
menleving door veel „gekibbel" maar weinig „twisting"
beheerst wordt. Waar de „twist des Heren" ge-
twist wordt, verdwijnt het gekibbel der mensen. Strij-
ders, die ter zake van de „twisting" zeggen: publiceer
onze jongste missive niet, blijven buiten de pers wat die
serieuze missive betreft, maar krijgen in de pers een
vette letter, als ze in die tussenperiode aan het „kibbe-

van personen of groepen van personen.

Men denke slechts aan de verklaringen van de Amers-
foortse predikanten; van dr. Thijss; van br. H. A. Ver-
duin; van de predikanten Hagen, Prins, v. d. Schaft en
Scheele; van de kerkeraad van Amsterdam; van de
kerkeraad van Utrecht en aan de recente van de predi-
kanten Bos e.s. 28)

Met deze feiten voor ogen moet de vraag opkomen:
waarom spraken de synoden zo grif en omstandig over
verklaringen van iedereen, behalve over die van de
broeders, welke gravamina hadden ingediend?

Waarom maten ze hier met tweeërl maat?

De overweging van de houding der synoden ten op-
zichte van de Verklaring van Gevoelen brengt ons even-
wel met een nog triester synodale daad in aanraking.

Om daarvoor oog te krijgen overwege men wat de
synode van 1943/45 ten aanzien van de broeders, welke
bezwaren tegen de leeruitspraken hadden ingediend,
deden.

Wij wijzen op vierderlei.

Vooreerst wees de synode hun bezwaren volledig af.

Voorts wachtte zij er zich zorgvuldig voor een uit-
spraak te doen omtrent dat wat deze broeders positief
omtrent de in geding zijnde kwestie leerden. Bekend-
making van hun standpunt in deze was wel uitdruk-
kelijk door de deputaten van hen gevraagd. En ze werd
daarna, zelfs meer dan eens, aan de synode voorge-
legd. Maar een duidelijke uitspraak, inhoudende dat
wat deze broeders voorstonden al of niet met de be-
lijdenis overeenkwam, werd door de synode niet ge-
geven. Zeker eenmaal, ten opzichte van cand. Schilder
liet de synode duidelijke taal horen. Maar we zagen
reeds met wat voor energie later geprobeerd werd dit
been weer in het lid te krijgen.

In de derde plaats eiste zij dat alle ambtsdragers
niets zouden leren dan wat met de aangenomen leer
volkomen in overeenstemming was.

En in de vierde plaats verzekerde de synode alle
ambtsdragers, dat zij, indien zij niet naar dit synodale
voorschrift zouden handelen, hun ambtseid zouden
breken.

Wat de strekking en de vruchten van deze synode-
tactiek waren, werd sindsdien volkomen duidelijk.

Zij heeft, toen er naar aanleiding van de leeruit-

28) Acta art. 343, 381, 477, 479, 481, 484, 485, 625.

len" slaan. Het betekent verlies van de kerkelijke stijl
en leidt tot gewriemel en kleingeroed.

Er zal nooit van z'n leven een samenvloeden van twee
kerkelijke stromen komen, zonder dat tevoren een massa
misverstanden op te ruimen zijn zal, zonder dat wezen-
lijke morfologische verschillen — ontstaan mede ten-
gevolge van het lange tijd afzonderlijk staan — geduldige
bespreking en zo mogelijk vereffening hebben nodig ge-
had, en zonder dat minstens twintig jaar degenen die om
's Heren wil samengekomen zijn, nog lang zullen „kibbe-
len" om des vreeses wil. Als ik me uit mijn jongensjaren
herinner, hoe vurig over A- en B-kwesties (de werkelijke,
maar ook de onwerkelijke) is gedebatteerd in woningen
en op vergaderingen door vaders, wier zonen zich van-
daag niets meer van die dingen aantrekken, terwijl ze
toch door de BELANGSTELLING van hun vaders en
moeders liefde voor de kerk hebben geleerd en behouden,
dan zucht ik: hoe lang zal het nog mogelijk zijn, liefde
bij de kinderen voor de zaken van de kerk te behouden,
als we alleen maar gekibbel over onwezenlijke kwesties
overhouden, maar serieuze van de tafel werken? Twist
niet gekibbel, och, dat zal er altijd zijn; want we zijn
maar vlees en bloed: de oude A- en B-mensen hadden
hun gekibbel, maar óók wel hun serieuze „twist". Maar
als we krijgen gekibbel inplaats van twist, dan is het
gauw met ons gedaan. DAN krijgen we repeterende brok-
kelpartijtjes, niet eens meer repeterende „breuken".

Neem nu eens dat orenen van chr. geref. mensen over
hun bezwaren tegen wat ze hebben opgevangen over
„voortgaande reformatie". Wat weten ze daarvan anders
dan een hap en een snap, opgevangen uit — gekibbel?
En daarna verwerkt op hun eigen manier?

Neem eens hun beoordeling van de preken van de vrij-
gemaakte dominees? „DE"? Ik zou hevig jaloers kun-
nen zijn op al die veel-wetende mensen, als ik hun refe-
rerend geoordeeld geloof kon; want ik weet vast en zeker
NIET, hoe er door „DE" vrijgemaakte dominees gepreke-
d wordt. Ik geloof dan ook, dat die sprekers en schrijvers
van chr. geref. zijde er ook geen zuiver beeld van hebben.
En voorts kan ieder weten, dat binnen de chr. geref.
kerken door een enkele wel bizarre dingen op de kan-
sel worden verkondigd, waar men officieel geen halt aan
toeroept.

Zo iets is voor ons besef geen reden om te zeggen:
laat ze nu maar los. Als (gelijk nog pas) een chr. geref.
dominee ergens een preek houdt, waarin de bruid Rebekka
als de kerk wordt voorgesteld, dan herinner ik me, dat
Geesink bij ons ook zo iets gedaan heeft; dat velen het
bizarre mooi vonden, tot de litterair angehauchte jeugd
toe; en dat prof. v. d. Melden, chr. geref., op het punt
van het allegoriseren begonnen is voorzichtige tegenlei-
ding te geven.

We horen, dat er chr. geref. redevoeringen zijn, waar-
in beweerd wordt (een tikje kersteniaans klinkt het wel)
dat bij ons „het werk van de Heilige Geest" niet tot zijn
recht komt. Voor mezelf geloof ik dat niet (behoudens,
natuurlijk, het feit, dat niets ooit ten volle tot zijn recht
komt), maar dat zal niemand verder interesseren. Mis-
schieen zullen enkele vragen wel worden aangehoord.

Hier zijn ze.

Geloof u niet, dat men onmiddellijk een redevoering
houden kan over het onderwerp: komt het werk van
God de Vader wel tot zijn recht, laat ons zeggen: in de
chr. geref. pers (want van die preken weet ik net zo
weinig als zij van de onze)?

spraken een conflict ontstond, daarvan tot geen prijs
een leerkwestie willen maken, doch het binnen het
kader van een orde kwestie geperat.

En toen velen om des gewetens wille de synodale
uitspraken inzake het verbond verwierpen, werden zij
niet als aanranders van de leer, doch als
verwekkers van onrust, als revolu-
tionairen en kerscheurders, gevonnist!

Men riep later triomfantelijk uit: we hebben nooit
iemand om de leer gevonnist. Het synodale optreden
gold alleen maar een groep onrustverwekkers en recal-
citranten.

Dit alles nu werd o.a. óók door de houding van de
Synode t.o.v. de Verklaring van Gevoelen mogelijk
gemaakt. Over het synodale gedrag in deze kan en
mag men maar één ding zeggen: het is onzedel-
ijk.

Zeker, wanneer men het beziet van uit het gezichts-
punt der tactiek, is het meesterlijk.

Want welke handelwijze was meer geschikt bezwaar-
den te diskwalificeren en een conflict zoveel mogelijk
te beperken dan deze synodale strategie?

Maar beschouw in het licht van de wil des Heren,
die in alle handelen waarheid en oprechtheid eist, is
het verachtelijk.

Zoals we reeds opmerkten, heeft de Haagse synode
zich ook met de Verklaring van Gevoelen bezig ge-
houden. Zij sprak uit:

„dat aan het verzoek om een oordeel te geven over
en rechtsgeldigheid te verlenen aan de z.g.n. Verkla-
ring van gevoelen, niet kan worden voldaan, omdat:

a. de synode geen reden heeft om het standpunt
ingenomen door de buitengewone synode van Utrecht
(1946, Acta art. 213, bijlage XXIII) en door de gene-
rale synode van Zwolle (1946, Acta art. 353) los te
laten; en

b. de synode het noch noodzakelijk, noch gewenst
acht naast de Vervangingsformule van '46 aan deze
Verklaring kerkelijke geldigheid te verlenen." 29)

Men ziet: ook ten aanzien van de Verklaring van
Gevoelen kwam er niet de geringste wijziging in de
houding der synoden door wat de Haagse synode daar-
omtrent besloot.

C. VEENHOF.

29) Acta, art. 631.